

SHUKUR XOLMIRZAYEVNING ASARLARI

Ergasheva Ba'sira

Termiz davlat universiteti Yuridik fakulteti Milliy g'oya ma'naviyat asoslari va Huquq ta'limi yo'nalishi 3 -bosqich talabasi

Annotatsiya: Maqolada Shukur Xolmirzayevning asarlari va uning hayot ijodi haqida ma'lumotlar berilgan.

Kalit so'zlar: sovrindor, hikoya ,qissalar ziddiyatlar, roman,asar, inson,tabiat, sovuq, shafqatsiz, go'zallik.

Аннотация: В статье представлена информация о творчестве Шукура Холмирзаева и деле его жизни.

Ключевые слова: лауреат, повесть, конфликтные истории, роман, произведение, человек, природа, холод, жестокость, красота.

Abstract: The article provides information about the works of Shukur Kholmirezayev and his life's work.

Key words: prize-winner, story, conflict stories, novel, work, human, nature, cold, cruel, beauty.

Kirish: O'zbekiston xalq yozuvchisi, Hamza nomidagi Respublika Davlat mukofoti sovrindori, "Mehnat shuhrati" ordeni sohibi Shukur Xolmirzayev o'zining rang-barang va sarmazmun ijodi bilan hozirgi o'zbek adabiyoti taraqqiyotining gullab-yashnashiga, yangi rivojlanish bosqichiga ko'tarishga samarali hissa qo 'shgan zabardast adibdir. XX asr o'zbek nasrining 60-70 yillardan keyingi taraqqiyotini bu o'ziga xos yozuvchi ijodisiz tasavvur qilish qiyin. Shukur Xolmirzayev (1940.24.3, Boysun tumani – 2005, Toshkent) — O'zbekiston xalq yozuvchisi (1991). «Mehnat shuhrati» ordeniga egasi (1999). Toshkent universitetining jurnalistika fakultetini tugatgan (1963). «Yosh gvardiya» nashriyotida muharrir (1963—67), Muqimiy nomidagi musiqali drama teatrida adabiy emakdosh (1967—69), «Guliston» (1969—75) va «Sharq yulduzi» (1978—80) jurnallarida adabiy xodim, bo'lim mudiri bo'lib ishlagan.

Shukur Xolmirzayevning dastlabki hikoya va ocherklari 1958 yildan nashr etila boshlagan. Shukur Xolmirzayev ijodining ilk davridayoq hikoya bilan bir qatorda qissa janrida ham kalam tebratib, «Oq otli» (1962), «To'lqinlar» (1963), «O'n sakkizga kirmagan kim bor?» (1965) qissalarini yaratdi. Bu asarlar 60-yillardagi o'zbek qissalarining eng yaxshi namunalaridan bo'lib qoldi. Yozuvchining shu davrda yozgan hikoyalari keyinchalik «Olis yulduzlar ostida» (1971), «Hayot abadiy» (1974), «Og'ir tosh ko'chsa...» (1980), «Yo'llar, yo'ldoshlar» (1984), «Bodom qishda gulladi» (1986), «Tog'larga qor tushdi» (1987) singari to'plamlaridan o'rin oldi.

Asosiy qism: Shukur Xolmirzayevning hikoya va qissalarida, bir tomondan, yoshlik va talabalik yillarining o'ziga xos romantikasi ifodalangan bo'lsa, ikkinchi tomondan, yozuvchi tug'ilib o'sgan Boysun tumanida yashovchi turfa tabiatli kishilar hayoti, jamiyatda va ular ruhiy olamida kechgan kurash va o'zgarishlar o'zining badiiy talqinini topdi. Keyinchalik Boysun va boysunliklar hayoti Shukur Xolmirzayev ijodining asosiy mavzusi darajasiga ko'tarilib, yozuvchi ijodida realistik tasvirning ustuvor yo'nalishga aylanishida muhim omil bo'ldi. Shukur Xolmirzayev voqelikdagi murakkab hayotiy jarayonlar va kishilarning ziddiyatlardan iborat ruhiy olamini kashf eta borgani sayin uning dastlabki hikoya va qissalaridagi romantik pafos endi o'z o'rnini realizmga bo'shatib berdi va yozuvchining o'zbek adabiyotiga «shafqatsiz realizm» unsurlarini olib kirishiga imkoniyat yaratdi. Shukur Xolmirzayev 80—90-yillarda yaratgan asarlarida mazkur davrdagi jamiyat va xalq hayotining chuqur badiiy tahlilini berdi.

Shukur Xolmirzayev «So'nggi bekat» (1976), «Qil ko'prik» (1984), «Yo'lovchi» (1987), «Olabo'ji» (1992), «Dinozavr» (1-kitob, 1996) singari romanlarini yozdi. Shukur Xolmirzayevning «So'nggi bekat», «Yo'lovchi» va «Olabo'ji» romanlarida sho'ro jamiyatining 70—80-yillarga kelib ichdan yemirila boshlagani yorqin badiiy obrazlar orqali aks ettirildi. Bu romanlarda ko'tarilgan ijtimoiy masala yozuvchining «Dinozavr» romanida o'zining yangicha badiiy talqinini topdi. Sho'ro davlatining xalqparvar davlat ekaniga, u olib borgan ichki va tashqi siyosat xalq va mamlakat manfaatiga xizmat qiluvchi siyosat ekaniga astoydil ishongan kishining hayoti va ruhiy olamidagi ziddiyatlar kurashi tasviri mazkur romanning markazida turadi.

Shukur Xolmirzayev yozuvchilar orasida birinchilardan bo'lib o'zbek xalqi tarixining «bosmachilik harakati» deb atab kelingan davrini o'rgana boshladi. Yozuvchining «Qil ko'prik» romani va «Qora kamar» (1987) pesasida shu mavzu o'z ifodasini topdi. Ularda adashgan kishilar fojiasi obrazlarda yorqin gavdalantirilgan. Shukur Xolmirzayev pesasi asosida Abror Hidoyatov nomidagi Yoshlar teatrida sahnalashtirilgan «Qora kamar» spektakli yosh avlodda tarixiy o'tmishga yangicha yondashish maylining paydo bo'lishida muhim rol o'ynadi. Shukur Xolmirzayev ing o'zbek xotin-qizlarining sho'ro davridagi fojiali taqdiriga bag'ishlangan «Ziyofat» pesasi ham Yoshlar teatrida sahnalashtirilgan (1990).

Shukur Xolmirzayev so'nggi yillarda Sh. Burhonov, B. Zokirov, R. Choriyev, Shuhrat, O. Yoqubov, O'. Umarbekov, A. Oripov, M. Qo'shjonov singari taniqli adabiyot va san'at namoyandalari haqida esselar va adabiy-tanqidiy maqolalar yozdi.

Shukur Xolmirzayev — roman janrida bir qator asarlar yozgani va bu asarlar shu davr o'zbek romannavisligi tarixida muayyan o'ringa ega bo'lishiga qaramay, avvalo hikoyanavis. U o'z hikoyalarida A. Qodiriy, A. Qahhor kabi o'zbek yozuvchilarining eng yaxshi an'alarini davom ettirish bilan birga o'zbek hikoyanavisligini rus va Yevropa yozuvchilarining badiiy tajribalari bilan ham boyitdi. Shukur

Xolmirzayevning eng yaxshi hikoyalari qahramon obrazining yangi va yorqinligi, kompozitsiyasining o'ziga xosligi, qahramonlar tilining rangbarangligi bilan ajralib turadi.

Sh.Xolmirzayevning inson va tabiat mavzusiga bag'ishlangan hikoyalarining bir qismida tabiatning maftunkor go'zalligi aks ettirilsa, boshqalarida tabiatga yovuzlarcha munosabat, uni talon-taroj qilishlar qoralanadi. Mana shu keyingi hikoyalarida yozuvchi tabiat hodisalaridan «sovuq tasvirlar» topadi va muayyai badiiy g'oyani ifoda qilish maqsadida o'rinli foydalanadi. Masalan: havoning tundligi, osmonni past tushgan qora bulutlar qoplab olishi, guvillab kuchli shamol esishi, chumchuqlarniig chirqillashi, bo'roning uvlagani, qor uchqunlarining deraza oynasiga shitirlab urilishi, quyunning qorlarni to'zg'itib o'ynashi, "bo'ronning qori qalin betlarini yalab -supurib" ketishi odamning kayfiyatiga yomon ta'sir qiladi. Bu tasvirlar hikoyalardagi qahramon xarakterini yoritib beruvchi vositalar, xolos.Sh.Xolmirzayevning mana shunday ruhda yozilgan hikoyalardagi tasvirda sovuqqonlik bor, chunki bir suhbatida yozuvchining o'zi ta'kidlaganidek, manzarada shafqatsizlik bor; sovuq, shafqatsiz go'zallik bor. Tog'larida, so'qmoqlarida, archalarida... Odamni tarbiya qiladi.

«Muallif tabiatning qaysi hodisasi yoki holatidan material olmasin, u avvalo naturalist sifatida tabiat hodisalarining ob'ektiv mohiyatidan kelib chiqadi va ularni o'z g'oyaviy maqsadiga mohirlik bilan yo'naltiradi. Tabiatning har bir hodisasi muallif tafakkurida, tuyg'ular olamida sayqal topadi va qisman bo'rtgirilgan, birmuncha izohlaigan tarzda ko'tarayotgan muammolar koitsepsiyalarni yaqqol ochib beruvchi syujetga aylanadi». Xususan, «Zov ostida adashuv», «Cho'loq turna», «Yangi zot», «Boychechak ochildi», «Qush tili» va boshqa asarlarni o'qib shunday xulosaga kelish mumkin.

Sh.Xolmirzayev qahramonlari ona yurtga, tabiatga mehr qo'ygan yuksak e'tiqodli kishilardir. Lekin uning «Yovvoyi gul», «Boychechak ochildi» hikoyalardagi asosiy gap tabiatga munosabat haqida emas, balki tabiatning insonga ta'siri, oddiy giyohning sehrli qudrati orqali ibratli mulohazalarni o'rtaga tashlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. Normatov U. (1982). Problems of style, artistic form. Maturity 356.
2. Kholmirzaev Sh. (2003). Stories. Volume 1
3. Tavaldieva G. (2001).
3. Tavaldieva G. Shukur Kholmirzaev's creative way. 49
4. Solijonov Y. (2007). When the details come.
5. <https://ziyouz.uz/matbuot/hozirgi-davr-matbuoti/200>